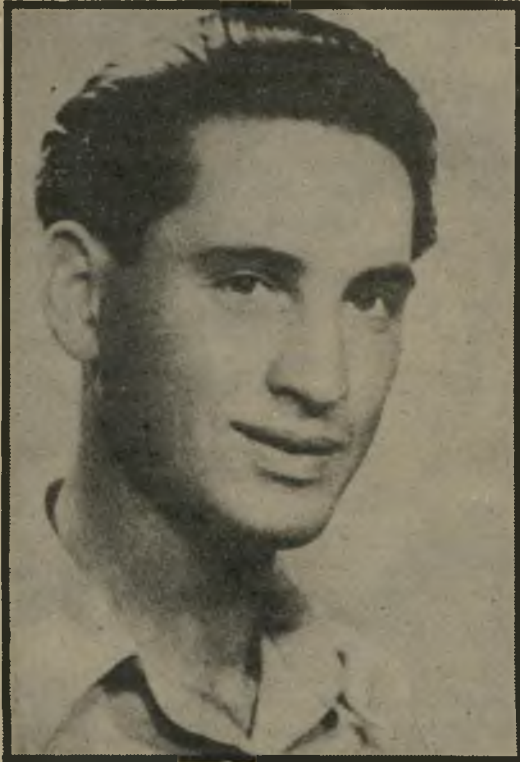

בעייה, עם כל חשיבותו, מבטאת לא-פעם התחמקות מן ההתמודדות עם הבעיה כולה — התחמקות הנור בעת מחוסר-הרצון לראות את מלוא ממדיה המפחידים. מהו ליבו של הפי?!

מה לנו חלק בדוד?!

הבעיה העדתית בישראל היא, בלב ליבה, בעייה של זהות, של שייכות.

איש-לח"י משה ברוני ואיש-אצ"ל מאיר פיינשטיין לפני מעצרים ושפיטתם למוות

על כן היו דרושות שנות-דור כדי שתתגלה במלוא עוצמתה. לא הדור הראשון, אלא דווקא הדור השני הוא שהרים את דגלה.

יש לכך סיבה פשוטה. אנשים רעבים, אנשים הי נאבקים על עצם קיומן ופרנסתן של מישפחותיהם. אין דעתם פנויה למלחמות חברתיות. הם מקדישים את כל מרצם להבאת הלחם.

הדור הראשון של העולים מארצות-המזרח, שהובאו מן האוניות למעברות של אוהלים, או — מאוחר יור — לעיירות-פיתוח נידחות, היו עסוקים מאוד. להי שיג דיוור מינימלי לעצמם ולילדיהם המרובים, להת- פרנס, להכניס לבית את האביזרים שהישראלי המצוי רואה אותם כחיוניים, להתבסס — זה כילה את מירצו של הדור.

הדור השני צמח בתוך ההווי הזה. בישראל של תעסוקה מלאה ושל חינוך מינימלי, השתחררו רבים מן הבעיות המכאיבות ביותר של פרנסה. רבים נכנסו לשיכונים שאינם נופלים, למראית עין, מן השיכונים של בני הוותיקים. בתי-הספר החדשים בשכונותיהם עזי לים לא פעם, מבחינת המיבנים, על בתי-הספר היש- נים בשכונות הוותיקות. רוכלים בשוק התעשרו וקנו וילות-פאר, לא מעט תודות לסלחנותם של שילטות מסי-הכנסה. נוצרה שיכבה של בני-עולים שמצבם הי כלכלי אינו רע כלל וכלל.

אולם בני הדור השני הזה צמחו באווירה של הרגשות-יקיפות חריפה, כשהם פגועים משחר נעוריהם מן הדיעות הקדומות הרווחות במדי- נה. כמו בני-ישראל, שהתייחסו בפני רחב-עם המדק את האשמתם: "מה לנו חלק בדוד, ולא נחיה בכ"ישי?!" — כן חשו בני עדות-המזרח כי אין להם חלק כישראל הרישמי ונחלה במימסד שלה.

בניגוד לאגדה, לא מזוהרעב הם המחוללים מהפי כות. בראש המהפכה הצרפתית הגדולה עמדו הבורג- נים, שהתבססו ושהתעשרו, אך שלא הצליחו לחדור אל המימסד השלטוני של האצולה. בראש המהפכה הררי סית עמדו בני האינטליגנציה המקופחת, ששלחה את ידה אל השלטון. מלחמות-השיחורר הלאומיות בכל רחבי העולם התחוללו כאשר צמח בקרב העם המדוכא מעמד משכילי, שלא השלים עוד עם מצבו הנחות בארצו. שבה זרים מחזיקים בעמדות-השלטון.

העולים מתמקן, ממארוקו, מעיראק, קיבלו את הדין בימי דודי בן-גוריון ויורשיו, אף שלא היה להם חלק בשילטון של דודי זה. ולא נחלה במימסד של בניו. הם היו עדיין זרים במולדתם החדשה. אך בניהם, ש- נולדו ושגדלו בארץ, שלמדו בבתי-הספר, ששירתו בצבא, ושחלק מהם סיימו את לימודיהם באוניברסיטות והגיעו להישגים בשטחים השונים — אלה שוב לא הסתפקו. הם רצו בחלק ובנחלה. וכאשר התייחסו מכך, הסיקו את המסקנה של אבותיהם בימים ההם: "וילך ישראל לאוהליו". זרע הפילוג נזרע.

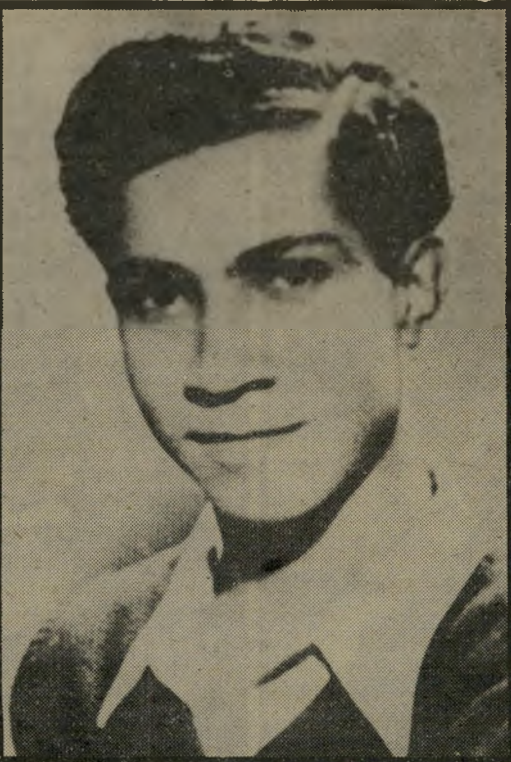
לשווא הזכירו ראשיהם-המערך הנבוכים לקהל המפריע (המשד בעמוד 23)

תיסכולו, מרירות-ליבו, שאיפותיו, כישוריו, תפיסותיו של הדור הזה הם שגרמו לשינוי הערכים של 1981.

פרשנים מלומדים ניסו, בחודשים האחרונים של השנה, להבין את התופעה שהתפוצצה בפניהם. הם חיפשו לה שורשים כלכליים, חברתיים, חינוכיים. הם עמדו על הפער החברתי, על ההכנסות הנמוכות, על ההשכלה הירודה, על מצוקת הדיוור.

כל אלה היו סיבות נכונות. אך לא בהן היה העיקר.

הבעיה אינה תקציבית, למרות שיש חשיבות רבה

(המשד מממוד 19) ומשה ברוני, איש אצ"ל ואיש לח"י. שעה קלה לפני שנלקחו להוצאתם להורג בכלא ירושלים, באפריל 1947, הם הצמידו חזה לחזה והחזיקו רימון-יד ביניהם. כך, כשהם דבוקים איש ברעהו, פוצצו את עצמם. אין שם אשכנזי יותר מאשר פיינשטיין (אבן טובה, בגרמנית), ואין שם מיורחי יותר מאשר ברוני (על-שם העיירה הכורדית ברואן בעיראק). התמונה של שני הגיבורים, האשכנזי והספרדי, החבוקים יחדיו בחיבוק המוות, הסעירה את הדמיון יותר מאלף מילים. בגין לא הסתפק בכך. הוא סיפר מדוע פוצצו את עצמם השניים כשהם לבדם, בתא-הגדודים-למוות, תחת לעשות זאת בחדר-התלייה ממש, שם יכלו לקחת עימם את התליינים הבריטיים. אך שם היה נוכח גם רב יהודי. הם לא רצו לסכנו.

בסיפור קטן ומרגש זה, שהזכיר — כאילו בדרך אגב — את עברו המפואר של כגון כמנהיג המחתרת, פנה כגון אל שדוש המגמות העיקריות שהטביעו את חותמן על הבחירות, ועל ישראל כולה: המגמה הלאומנית, המגמה העדתית והמגמה הדתית.

היו אלה שלוש הצלעות של משולש — ואת כולן סימל הליכוד. המערך לא ייצג אף אחת מהן. הוא כלל לא ראה אותו.

כך הוכח המערך שזק עז ירך — לא רק עזידי מנהיג שגימד את כל נציגיו, לא רק עזידי נואם שכהשוואה אלו היו כל דוכרי המערך נמנמים חפרייתוחת, אלא — ובעי קר — עזידי תנועה שחשה את רחשיה-לב של רוב הציבור בישראל החדשה — מפני שהי תה שותפה להם, בעוד שהמערך היה זר ומנוכר.

זהו הסיפור האמיתי של תשמ"א. מי שאינו מבין את המגמה המשולשת, שהחזירה את הליכוד לשילטון, אינו מבין את מהות ניצחונו — ואת הבשורה הטמונה בו לגבי עתידה של ישראל.

הדגל השחור

המרד הערתי הוא שהטביע את חותמו על הבחירות ועל השנה. הוא היה הבסיס של המשולש. הצלע העיקרית.

גם בשנים קודמות התפרצה, מדי פעם, מרידה עדתית, בתדירות של אחת לעשר עד תריסר שנים. הבחירות לכנסת הרביעית, ב-1959, עמדו בסימן המרד בוואדי סאליב בחיפה. כאשר הגוף המון נזעם את הדגל השחור. מנהיגו, דויד בן-הרוש, הציג רשימה בבחירות ולא עבר את אחוריה-הסימה. הבחירות לכנסת השמינית, ב-1973, נערכו שנתיים אחרי התפרצות הפנתרים בירושלים. שום רשימה שהיתה קשורה בהם לא עברה את אחורי החסימה.

אך אלה היו התפוצצויות שדמו לרימוני-הפחדה —

"גולדה, למדי אותנו אידיש!": הפגנה של הפנתרים השחורים בירושלים ב-1971

"הפיל הוא חלק וחד". שלישי מלטר רגל וקובע:

"הפיל דומה לגזעץ מחוספס". וכן הלאה.

כל אלה הן קביעות נכונות — אך אין בהן תיאור אמיתי של הפיל. אף אחת מן ההשכלות החברתיות, הכלכליות והחינוכיות אינה מהווה אלא איבר אחד מגופה של הבעיה העדתית.

יתר על כן, העמידה על צד זה או אחר של ה-

רועשות אך לא קטלניות. הן יכלו לשמש אות-זהרה, אילו רצה מישו לשעות לאזהרות.

ב-1981 קרה משהו שונה, משהו עמוק ויסודי יותר. העיתוי אינו מיקרי: 30 שנה אחרי העלייה ההמונית מארצות-האיסלאם, 22 שנים אחרי ואדיס-אליב, 10 שנים אחרי הפגנות-הפנתרים. בארץ גדל דור חדש של בני עדות-המזרח.